



PASAROFÇA ANTLAŞMASI'NA GÖRE YAPILAN SINIR TAHDİT ÇALIŞMALARI VE BELİRLENEN YENİ SINIRLAR*

BORDER JURISDICTION ACCORDING TO THE PASSAROWITZ TREATY AND NEW DETERMINED BORDERS

Uğur KURTARAN**

Öz

XVIII. yüzyıla Karlofça Antlaşması'nın verdiği yıkım ile giren Osmanlı Devleti, 1716 yılında başlayan savaşlarda Avusturya ve Venedik karşısında ağır bir yenilgi alarak 1718'de her iki devlet ile Pasarofça Barış Antlaşması'nı imzaladı. Antlaşma ile Banat, Küçük Eflak (Aluta Nehri'ne kadar), ve Belgrad dahil Kuzey Sırbistan ve Bosna'nın kuzeyi Avusturya'ya bırakıldı. Venediklilerden ise Atik Mora ve bazı yerler alınarak, karşılığında Bosna-Hersek sahilindeki bölgeler verildi. Yaşanan bu gelişmeler Osmanlı Devleti'nin Avusturya ve Venedik ile olan sınırlarında önemli değişiklikler ortaya çıkardı. Bu amaçla antlaşmadan sonra ilgili devletler tarafından oluşturulan sınır tahdit komisyonlarının yaptıkları çalışmalar sonrasında yeni sınırların tespit ve tahdit işlemleri gerçekleştirildi. Araştırmada Pasarofça Barış Antlaşması sonrasında belirlenen yeni sınırlar dahilinde yapılan sınır tahdit çalışmaları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Avusturya, Venedik, Sınır Tahdit Raporu, Hudutname.

Abstract

XVIII. entered the Ottoman Empire with the destruction given by the Carlowitz Treaty, and in 1718 the Warsaw Peace Treaty was signed with the two states in 1718 with a heavy defeat against Austria and Venice during the wars that began in 1716. The treaty left Banat, Little Wallachia (until the Aluta River), and northern Serbia, including Belgrade and northern Bosnia, to Austria. In the Venetians, Atik Mora and some places were taken and the territory of the Bosnia-Herzegovina coast was covered. These developments made significant changes in the borders of the Ottoman State with Austria and Venice. For this purpose, after the treaty, the border control commissions formed by the concerned states established new boundaries after the work. The study focuses on the border restraint studies carried out within the new borders determined after the Passarowitz Peace Treaty.

Keywords: Ottoman, Austrian, Venice, Borderline Threat Report, Boundary.

GİRİŞ

"Devletlerarasındaki ilişkileri resmi temsilciler aracılığıyla yürütme işi ya da sanatı" (Savaş, 2007: 9) olarak ifade edilen diplomasi kelimesi çok yönlü bir kavram olup, devletlerarasındaki savaş ve barış eylemlerinin öncesinde ve sonrasında gelişen tüm olguları yansıtmaktadır. Osmanlı Devleti'nin her dönemde değişen/yenilenen bir diplomasi anlayışından bahsetmek mümkündür¹. Kendi içerisinde çeşitlilik gösteren Osmanlı diplomasi uygulamalarından birisi olan ve Osmanlı Devleti'nin diğer devletleri ile olan münasebetlerinde oldukça önem arz eden diplomatik konulardan birisi de herhangi bir antlaşma sonrasında belirlenen yeni sınırların tahdit ve tespit işlemleridir. Nitekim nasıl bir antlaşma öncesinde taraflar arasındaki diplomatik ilişkilerde bir takım kaideler uygulanıyorsa ve bunlar tarafların siyasi ve askeri gücüne göre yapılıyorsa sınır tahdit çalışmalarında² da benzer konulara dikkat edildiğini söylemek mümkündür. Bu sebeple bu tür diplomatik uygulamaları ve taraflar arasındaki yeni sınırların nereler olduğunu tespit etmek için kaleme alınan sınır tahdit raporları³ Osmanlı diplomasisinin önemli kaynakları⁴

* Bu makale 9-12 Kasım 2017 tarihinde Nevşehir'de düzenlenen "Uluslararası Lale Devrinde Osmanlı Devleti ve Nevşehirli Damat İbrahim Paşa Sempozyumu"nda sunulan tebliğin genişletilmiş halidir. Bu çalışma Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Koordinasyon Birimince Desteklenmiştir. Proje Numarası: 25-M-17.

** Yrd. Doç. Dr. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fak. Tarih Bölümü-Karaman/e-mail: ugurkurtaran@gmail.com

¹ Osmanlı devletinin diplomasi anlayışı ile ilgili ayrıntılı bilgi veren bazı kaynaklar için bkz: J. C. Hurewitz (1961). "The Europeanization of Ottoman Diplomacy: The Conversion from Unilateralism to Reciprocity in the Nineteenth Century", *Belleterin*, C. 25, S. 99, s. 141-152; Halil İnalcık (1961). "Türk Diplomasi Tarihinin Sorunları", *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yüklük Süreç, Sempozyuma Sunulan Tebliğler*, s. 15-18; Ali İbrahim Savaş (1996). "Osmanlı Diplomasisinin Yapısal ve Siyasal Dönemleri Hakkında Bir İnceleme", *Askeri Tarih Bülteni*, Sayı: 4, s. 1-13; Aynı Müellif (1999). "Genel Hatlarıyla Osmanlı Diplomasisi", *Osmanlı*, C. I, (Ed. Güler Eren), 643-659; H. Roderic Davison (2000). "Osmanlı Diplomasisi ve Bıraktığı Miras", *İmparatorluk Mirası Balkanlarda ve Ortadoğu'da Osmanlı Damgası*, (Çev: Gül Çağalı Güven), s. 246-297; Oral Sander (2008). *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü, Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Değerlendirme*, Ankara: İmge Yayınevi.

² İki devlet arasında herhangi bir antlaşma sonucunda değişen sınırların belirlenmesi amacıyla tarafların belirlediği komisyonların sınırlarda yaptıkları diplomatik görüşme ve faaliyetlerdir.

³ İki devlet arasında herhangi bir antlaşma sonucunda değişen sınırların belirlenmesi amacıyla tarafların belirlediği komisyonların sınırlarda yaptıkları diplomatik görüşme ve faaliyetler sonucunda tutulan belgelerdir, Ali İbrahim Savaş (1994-1995). "Tahrir-i Ahmed



arasında yer almaktadır. Bu raporlar iki devlet arasındaki sınırların ne şekilde tespit edildiğini anlamının yanı sıra iki devlet arasında karşılıklı gelip giden elçilerin sefaret görevlerini tamamlayıcı özelliklere sahiptir (Savaş, 1994-1995: 153). Ayrıca sınır tahdit raporlarına bağlı olarak tutulan hududnameler ise komşu memleketlerle olan sınırlar, il, köy, vakıf ve mülk statüsündeki toprakların sınırlarını belirlemek amacıyla taşıyan resmi belgelerdir. Bu tür belgeler devletlerarasındaki hududu belirleyen ahitnamelere bağlı olarak kaleme alınırlar. Yine hududnamelerin tanziminde ahidnamelerde olduğu gibi iki taraf murahasalarının bir araya gelmesi ve çizilecek hat boyunca dolaşarak eski sınırların olduğu yerlerde bölgeyi iyi tanıyanların bilgilerinden de istifade edildiği görülmektedir. Buna göre tayin edilen hudutlar için bir temessük hazırlanırken, asıl hududnâme bu temessüke dayalı olarak İstanbul'da düzenlenirdi (Kütükoğlu, 1998: 303). Bu noktada "iki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi, hudut" (Gümüşçü, 2010: 80)⁵ anlamına gelen sınırların belirlenmesi aslında siyasal egemenliğin hukuksal yansımaları olarak kabul edildiği için sınır ve sınır ilişkileri, doğrudan devlet ve egemenlik kavramlarını ifade etmektedir. Nitekim uluslararası hukukun en önemli konularından birisi bölünmemiş egemenlik alanları olarak tarif edilen sınırlar ve sınır ilişkilerinin belirlenmesidir (Apaydın, 2009: 83-85). Bu açıdan Osmanlı Devleti gibi üç kıtaya yayılmış bir imparatorluğun sınır ilişkilerini nasıl düzenlediğini ve bunun için hangi yöntemleri⁶ kullandığını bilmek oldukça önemlidir. Çalışmanın problemiğini oluşturan temel soruda buradan gelmekte olup, araştırmada 1718 Pasarofça⁷ Antlaşması sonrasında Osmanlı Devleti ile Avusturya ve Venedik devletleri arasındaki sınır belirleme çalışmaları üzerinde durulmuştur. Araştırmada 1718 Pasarofça Antlaşması sonrasında değişen Osmanlı-Avusturya/Venedik sınırlarının tayin ve tespiti konusunun hangi yöntemlerle ve nasıl gerçekleştiğinin cevabı verilmiştir. Bu çerçevede Pasarofça'da Avusturya ile imzalanan 20 maddelik antlaşmanın ilk 7 maddesinde geçen sınırlar ile ilgili hükümler ile Venedik ile imzalanan antlaşmanın ilk 5 maddesinde yer alan Osmanlı-Venedik sınırlarının hangi bölgelerden geçtiği ve yeni sınırların nereler olduğunun tespiti yapılmıştır. Çalışmada öncelikle konu ile ilgili kuramsal çerçeve oluşturulduktan sonra, arşiv kaynakları ve diğer ikinci literatürden istifade edilerek elde edilen verilerin mukayeseli olarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Ardından ilgili konuya ait tarihsel dökümanlar incelenmek suretiyle tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

1. Tarihsel Bağlam: Osmanlı-Venedik/Habsburg Savaşları ve Pasarofça Antlaşması (1715-1718)

Merâmî Efendi (Azak Muhaddidi Ahmed Merâmî Efendi'nin 1740/1741 Sınır Tespit Çalışmaları Hakkındaki Raporu", *Belgeler*, C. 16, Sayı: 20, s. 153.

⁴ Osmanlı diplomasisinin temel kaynakları ile bu kaynakların kullanımı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Mehmet Alaaddin Yalçınkaya (2003). "Kuruluş'tan Tanzimat'a Osmanlı Diploması Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 1, Sayı: 2, s. 423-489; Uğur Kurtaran (2015). "Osmanlı Diploması Tarihinin Yazımında Kullanılan Başlıca Kaynaklar İle Bu Kaynakların İncelenmesindeki Metodolojik ve Diplomatik Yöntemler Üzerine Bir Değerlendirme", *OTAM*, S. 38/Güz, s. 107-139.

⁵ Yunanca "sinoron" kelimesinden gelen sınır kelimesi XIII. yüzyılda askerî cephe anlamına gelen "frontiere" kelimesinin, Latince "limes" kökenli ve durağan bir sınırı ifade eden "limite" kelimesinin yerini aldı. Kelimenin Almanca karşılığı için ise erken dönemlerde "Mark", kelimesi kullanılırken XIII. yüzyıldan sonra ise yerini "Grenze" kelimesine bıraktı. Osmanlılarda ise XVIII. yüzyıla kadar tumar ya da vakıf gibi Osmanlı hukuk sistemine bağlı araziler söz konusu olduğunda hudud (el-hadd'in çoğulu) kullanılırken, iki devleti birbirinden ayıran çizgi için de sınır kelimesini kullanmıştır. Ayrıca "uc, sugur ve serhad" kelimeleri de Osmanlı Devleti tarafından sınırları ifade etmek için kullanılan diğer kelimeler arasında yer almaktadır. Özlem Mumcu Acar (2005). *Sınır Kavramına Mekânsal Bir Yaklaşım: Ankara Bahçelievler Yerleşiminde Sınırlara Bağlı Bir Analiz*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, s. 4; Ömer Gezer (2016). *Kale ve Nefer: Habsburg Sınırında Osmanlı Askerî Gücünün Yeniden Örgütlenmesi (1699-1715)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 5-6; Ali Bardakoğlu (1996). "Had", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Bundan sonra *DİA*), C. XIV, s. 547; Sınır kelimesi devletler hukuku açısından ise dünya yüzeyi üzerinde bir devletin ülkesini diğer devletlerin ülkesinden veya sahipsiz arazilerden ve denizlerden ayıran farazi bir çizgi olarak tanımlanmaktadır, Bahadır Apaydın (2009). "5 Aralık 1857 Tarihli Osmanlı Devleti-Rusya Sınır Anlaşması", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. 5, Sayı: 18, s. 85; Ayrıca sınır kelimesinin değişik anlamları için bkz: Maria Pia Pedani (2017). *The Ottoman-Venetian Border (15th-18th Centuries)*, Venezia: Edizioni Ca' Foscari-Dijital Publishing, s. 12-69.

⁶ Osmanlı Devleti tarihi boyunca sınır belirleme çalışmalarında kullanılagelen iki yöntem olan tabii (doğal) ve yapay (sunî) sınır belirleme yöntemleri kullanılmıştır. Bunlardan doğal sınırlar akarsular ve dağların doğrultuları ile şekillenirken, yapay sınırlar ise iradi olarak insanlar tarafından oluşturulan hudut çizgilerinden oluşmaktadır, (Gümüşçü, 2010: 88); Bunlar arasından belirlenmesi kolay, kalıcı ve devletleri güvenlik açısından daha tatmin edici olan doğal sınırlardır. Nitekim yapay sınırlar jeodezik ve geometrik ölçütlere bağlı kalınarak belirlenen sınırlardır, (Apaydın, 2009: 86-87); Yine sıhhatli bir sınır çizilmesi için hudut hattı üzerindeki belli başlı noktalar tespit edilir. Ardından bu noktalar günümüzde olduğu gibi nehir, dağ, tepe gibi savunulabilir yerler ile köy ve varoş gibi yerleşim alanları ve toprak ve taşla yapılan hudut alâmetleri ile işaretlenir, (Kütükoğlu, 1998: 303); Sınırların kesin çizgileri ölçme işlemlerinin geliştirilmesinden sonra ortaya çıkan ve dolayısıyla yeni gelişen bir olaydır. Osmanlı tarihinde sınırların belirlenmesinde bu şekilde bir ölçüm çalışmasının ilk örneği, XVII. yüzyılın sonlarında Tuna bölgesindeki toprakların Kutsal İttifak devletlerine terk edilmesi sonrasında gerçekleşmiştir, Mark L. Stein (2007). *Osmanlı Kaleleri ve Avrupa'da Hudut Boyları*, (Çev: Gül Çağalı Güven), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., s. 13-14.

⁷ Yugoslavya'nın Tuna Banat'ında yer alan bölge, küçük bir ticaret şehri olup, aynı ismi taşıyan mahallin idare merkezini oluşturmaktadır. Pasarofça Morava ile Mlava suları arasındaki münbit ovada Semendre'nin 24. km. doğusunda ve Tuna limanı ile Duvroviça'nın 16 km. uzağında yer almaktadır, Cemal Tukin (1964). "Pasarofça", *İA*, C. IX, s. 514.



XVII. yüzyılın sonlarında II. Viyana Kuşatması ile başlayan ve Osmanlı Devleti'nin büyük kayıplar verdiği 16 yıl süren çok cepheli savaşlar 1699 yılında imzalanan Karlofça Antlaşması sona erdi (Setton, 1995: 129-133; Hötte, 2017:7; Özcan, 2001:504-507). Ancak Karlofça Antlaşması'nı bir mütareke gibi gören ve kaybedilen torakları geri almak isteyen Osmanlı yönetimi (Beydilli- Erünsal, 2002: 1; Özcan, 2007: 177). XVIII. yüzyılın hemen başlarında 1711 Prut Seferi'yle amacına kısmen ulaştı (Yalçınkaya, 2002: 486; Agoston, 2014: 124; Karagöz, 2014: 80)⁸. Bu olayın ardından kendilerine güveni gelen Osmanlılar, Karlofça'da kayıplar verdiği Venedik üzerine bir sefer açmaya karar verdi (Mckay, 1977: 159)⁹. Osmanlı Devleti'nin meşru gerekçeler öne sürerek¹⁰ 7 Aralık 1714'te Venedik'e açtığı seferin başlıca sebepleri şunlardır (Dukakinzâde, 1932: 1; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, 2013: 886-887; Uzunçarşılı, 1995: 98-103; Sertoğlu, 2011: 2410-2416; Jorga, 2005: 272-273; Ertaş, 2000: 2; Aynı Müellif, 2011: 142; Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, 2001: 826; Aktepe, 1989: 35):

1. Katolik Venediklilerin Mora halkı üzerinde baskı uygulayarak buradaki Ortodoks Rumları rahatsız etmesi ve bu durum karşısında Fenerli Rumların harekete geçmesi.
2. Osmanlı Devleti'nin Karlofça Antlaşması ile Venedik' e bıraktığı Mora'yı geri almak istemesi.
3. Venedik'in Osmanlı toprağı Karadağ'da isyan çıkarması.
4. Venedik korsanlarının Karlofça Antlaşması'nın hükümlerine aykırı olarak¹¹ Akdeniz'deki Osmanlı ticaretine zarar vermeleri¹².

Bu gerekçeler ile harekete geçen Osmanlı kuvvetleri tarafından karadan ve denizden kuşatılan Mora 1715 yılında fethedildi (Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, 2013: 915; Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, 2001: 838-840)¹³. Ardından Venediklilerin karşı saldırılarına karşı hazırlanan Osmanlı yönetiminde dönemin sadrazamı Damad (Şehid) Ali Paşa yaşanan gelişmeleri Avusturya hükümetine bildirdi. Sadrazamın Avusturya'ya gönderdiği mektupta Venedik'in Karlofça Antlaşması'nın şartlarına riayet etmediği belirtilirken, Venedik ile Osmanlılar arasında çıkacak bir savaşta tarafsız kalmaları istendi (Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, 2001: 826; Beydilli-Erünsal, 2002: 16-17)¹⁴. Osmanlı Devleti'nin isteğine olumlu cevabı vermeyen Avusturya, Venedikliler karşısındaki Osmanlı başarıları üzerine sıranın kendilerine geleceği düşüncesinden hareketle Venedik ile 13 Nisan 1716'da bir ittifak antlaşması imzaladı (Dukakinzâde, 1932: 10; Uzunçarşılı, 1995: 110; Zinkeisen, 2007: 357)¹⁵. İttifakın ardından harekete geçen Avusturya yönetiminin Babıâliye gönderdiği mektupta, Karlofça Antlaşması'nın ihlal edildiği ifade edilirken, Osmanlıların Venedik'ten aldıkları yerlerin iadesi istendi (Danışmend, 1972: 9; Baysun, 1978: 329; Gökpınar, 2013:2). Yaşanan gelişmeler karşısında tavrını değiştirmeyen Osmanlı yönetiminde İspanya Veraset Savaşları sebebiyle yorgun olan Avusturya'dan Karlofça Antlaşması'nın intikamını alma düşüncesi hâkimdi. Nitekim bu sebeple İngiltere ve Hollanda elçilerinin arabuluculuk teklifleri kabul edilmedi. Ardından Davutpaşa ordugâhında padişahın da katıldığı ve oldukça tartışmalı geçen toplantı sonucunda Sadrazam Ali Paşa'nın baskılarıyla Avusturya'ya savaş ilan edildi (Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım

⁸ 1711 yılında Rusya ile imzalanan Prut Antlaşması ile Osmanlı Devleti Karlofça Antlaşması'nda Ruslara terk ettiği Azak Kalesi'ni almayı başardı, Kemal Beydilli (2007). "Prut Antlaşması", *DİA*. C. 34, s. 359-362.

⁹ Uzunçarşılı, Venedik'e karşı yeni bir sefer açılmasında dönemin sadrazamı Damad Ali Paşa'nın Karlofça'da kaybedilen Mora'yı geri alma isteğinin oldukça etkili olduğunu ifade etmektedir, bkz: İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1995). *Osmanlı Tarihi*, C. V, Ankara: TTK. Yay., s. 97.

¹⁰ Zinkeisen Osmanlı Devleti'nin Venedik ile ilgili şikâyetlerinden oluşan oluşan 14 maddelik bir manifestonun ardından Venedik'e savaş açtığını ifade etmektedir, bkz: J. Wilhelm Zinkeisen (2007). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C. V, (Çev: Nilüfer Epçeli), (Ed: Erhan Afyoncu), İstanbul: Yeditepe Yay., s. 330.

¹¹ Venedik korsanlarının Akdeniz'de korsanlık ve kanunsuz faaliyetler yapmalarını ile ilgili karar 1700 yılında Venedik'e verilen ahidnamede belirtilmiştir, bkz. BOA. A. DVNS, *Venedik Ahidname Defteri*, nr. 16/4, s. 20-24

¹² Osmanlı yönetimi Venedik'e savaş açmadan önce Sadrazam Ali Paşa tarafından Venedik'e gönderilen mektup ile uyarı yapıldı ise de sonuç alamaması üzerine sefer hazırlıklarına geçildi, Abdülkadir Özcan (2010). "Şehid Ali Paşa", *DİA*. C. XXXVIII, s. 433; Zinkeisen, 2007: 28.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz: Raşid Mehmed Efendi, *Fetihnâme-i Cezire-i Mora*, Süleymaniye Ktph. Esad Efendi, nr. 3655/4; M. Yaşar Ertaş (2000). *Mora'nın Fethinde Osmanlı Sefer Organizasyonu (1714-1716)*, Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Machiel Kiel-John Alexaner (2005). "Mora", *DİA*. C. 30, s. 280-285.

¹⁴ Ayrıca Osmanlı Sadrazam'ı tarafından İbrahim Müteferrika ile Prens Eugen'e gönderilen mektup için bkz. BOA. A. DVNS. NMH. d. nr. 6, s. 240-241.

¹⁵ Habsburglar ile Venedik arasındaki ittifakta Eugen, Trautson, Sinzendorf ve Strahemberg Habsburg tarafını temsil ederken, Grimani ise Venedik tarafını temsil etmek suretiyle Viyana'da imzalandı, Karagöz, 2008: 80-81; Özcan'a göre bu ittifak 20 Mart 1684'te yapılan Kutsal İttifak'ın yenilenmesiydi, bkz: Özcan, 2007: 178; Nitekim ittifaka göre Avusturya hükümeti Osmanlı Devleti Venedik'e karşı herhangi bir savaş açması durumunda Karlofça Antlaşması'nın kefil olarak Avusturya'nın Osmanlılara savaş açacağını bildirdi, Tukin, 1964: 515-516.



Efendi, 2013: 981-983; Özcan, 2010: 433-434; Aydın, 2016: 30; Genç, 2013: 12)¹⁶. Yapılan plana göre Mora Seraskeri Kara Mustafa Paşa ve Kaptanıderya Canım Hoca Mehmed Paşa Korfu'ya hareket ederken, Sadrazam Ali Paşa komutasındaki ordu Avusturya üzerine gitti (Uzunçarşılı, 1995: 109; Karal, 1978: 166). Ancak Prens Eugen komutasındaki Avusturya kuvvetleri Varadin taraflarında yapılan savaşta (Peter Varadin) Osmanlı kuvvetleri ağır bir yenilgi aldı ve Sadrazam Ali Paşa şehit oldu (Uzunçarşılı, 1995: 120-121; Jorga, 2007: 285; Aksan, 2011:110; Tucker, 2011: 226; Beydilli, 1991: 175)¹⁷. Bu olayın ardından Osmanlı ordusunun Belgrad'a çekilmesi üzerine Banat bölgesi ve Temeşvar Avusturya kuvvetlerinin eline geçti (Dukakinzâde, 1932: 16-17; Grosseck, 2015: 215)¹⁸. Yaşanan gelişmeler üzerine devlet erkânı arasında Avusturya ile bir barış yapılması fikri gündeme geldi. Osmanlı devlet adamları arasındaki görüş ayrılıklarına rağmen barış fikri ağırlık kazanınca İstanbul'da bulunan İngiltere, Fransa ve Hollanda elçileri ile arabuluculuk yapmaları için temasa geçildi. Ancak arabulucuların yaptıkları ön görüşmelerde Avusturya'nın Temeşvar'ın Osmanlılara iadesini kabul etmemeleri ve Belgrad'ın da kendilerine terk edilmesi talepleri üzerine tekrar savaşa başlandı. Fakat Avusturya ile yapılan yeni savaşta Belgrad'ın da düşmesi üzerine barış tekrar gündeme geldi ve padişah tarafından El hac Mustafa Paşa görevlendirildi (BOA. C. HR. nr. 8/368 (H. 28/05/1130-29/04/1718). Mustafa Paşa tarafından Avusturya başvekiline gönderilen barış teklifinin Avusturya hükümeti tarafından değiştirilmesi üzerine devreye giren yeni sadrazam Nişancı Mehmed Paşa görüşmeler için eski Silahdar İbrahim Ağa ile Darphâne Nâzırı Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'yi görevlendirdi (Uzunçarşılı, 1995:138-140). Bu arada Avusturya hükümeti Venedik'in de barışa dahil edilmesi talebinde bulundu. Yine Avusturya Kralı'nın talepleri arasında mevcut durumun muhafazası, savaş tazminatının yanı sıra Bosna, Belgrad ve Eflak gibi bölgelerin iadesi de bulunmaktadır. Avusturya'nın bu ağır talepleri karşısında sinirlenen padişah III. Ahmed'in bu teklifleri kabul etmektense savaşı tercih ederim şeklindeki çıkışının ardından arabulucu devletlerin gayretleri ile görüşmelerin başlamasına karar verildi. Bu arada Osmanlı yönetiminde yaşanan sadaret değişikliği sonucunda sadrazamlığa Nevşehirli Damad İbrahim Paşa getirilirken (Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, 2001: 895; Aktepe, 1993:441) barışın Pasarofça yakınlarında bir yerde yapılması kararlaştırıldı. Pasarofça Antlaşması'nda Osmanlı tarafını birinci delege olarak şıkk-ı sâni defterdarlığına yükseltelen Silâhdar İbrahim Efendi, ikinci delege olarak ise şıkk-ı sâlis defterdarlığı payesi verilen Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi temsil etti (Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, 2013: 1083). Osmanlı tercümanı ise Eflak Voyvodası Yenaki (Johann Mavrakordato) idi (Özcan, 2007: 180). Antlaşmanın arabulucularından İngiltere'yi Fevkalâde elçi Robert Sutton ile İstanbul'daki İngiliz elçisi Stanyan temsil ederken (BOA. AE. SAMD. III. nr. 86/8614 (04/09/1130-1/08/1718); nr. 86/8616 (19/07/1130-18/06/1718); Hollanda'yı elçi Jakob Colyer temsil etti (Uzunçarşılı, 1995:141). Barışın taraflarından Avusturya'yı ise savaş müşaviri Wirmond ile İstanbul'daki eski Avusturya elçisi Talmann temsil ederken, Venedik Carlo Ruzzini tarafından temsil edildi (Sertoğlu, 2011: 2430). Bu şekilde her iki devlet ile yapılan ayrı ayrı yetmiş günlük görüşmelerin¹⁹ ardından Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın sadaretinde tarafların "*alâ halihî*" (o anda sahip olunanlar/uti possidedis²⁰) ilkesini kabul etmeleri ile 21 Temmuz 1718'de Pasarofça Antlaşması imzalandı (BOA. A. DVNS. DVE. d. Nemçelü Ahidnamesi, nr. 57/1: 55-61; Samardzic, 2011: 16; Kurtaran, 2014: 398). Avusturya ile imzalanan antlaşma yirmi maddeden oluşurken (BOA. A. DVNS. DVE. d. Nemçelü Ahidnamesi, nr. 57/1: 55-61; Muâhedât Mecmuası, 2008: 170-196) Venedik ile yapılan antlaşma yirmi altı maddeden oluşuyordu (BOA. A. DVNS. DVE. d. Venedik Ahidname Defteri, nr. 16/4:99-107; Muâhedât Mecmuası, 2008: 102-112). Her iki devlet ile yapılan antlaşmanın süresi ise yirmi dört yıl olarak belirlendi (Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, 2001: 897)²¹. Ayrıca bu tarihten altı gün sonra (27 Temmuz 1718) Avusturya ile Osmanlı Devleti arasında 20 maddeden oluşan bir ticaret antlaşması imzalandı (BOA. A.

¹⁶ Karagöz, Osmanlı yönetiminin 1711 Prut başarısı ve ardından 1715 Mora zaferi ile moral bulduğunu ve bu sebeple Habsburglar karşısında uzlaşmak yerine savaşı tercih ettiklerini ifade etmektedir. Ancak yazara göre 1716 için yapılan tüm hazırlıkları Venedik için planlanmıştı ve sadece bu hazırlıklar ile Habsburglar karşısına çıkılması mümkün değildir, Karagöz, 2008: 81.

¹⁷ Petervaradin'de Osmanlı kuvvetlerinin yaşadığı bu mağlubiyet Temeşvar ve Belgrad'ın kaybının yanı sıra, sınırların Varadin'in bir hayli güneyinden geçmesinin kararlaştırıldığı Pasarofça Antlaşması'nın imzalanmasına neden oldu, Bekir Kütükoğlu (1986). "Varadin", İA. C. VII, s. 206.

¹⁸ Mihai Maxim, Tımsıvar'ın 1716 yılı Ekim'inde Nemçe kuvvetlerine vire ile teslim edildiğini belirtmektedir, bkz: Mihai Maxim (2012). "Tımsıvar", DİA. C. 41, s. 94-95.

¹⁹ Avusturya ile yapılan müzakereler 5 Haziran 1718'de başladı ve sekiz toplantının ardından 10 Temmuz 1718'de tamamlandı. Venedik ile Osmanlı Devleti arasında ise 16 Haziran 1718'de başlayan görüşmeler dört toplantı halinde gerçekleşti ve 12 Temmuz'da sonuçlandı, Özcan, 2007: 179-180; Ayrıca antlaşmanın imzalanma süreci ile ilgili bkz: Ahmet Refik Altınay (1918). "Pasarofça Muahedesi Akd Edilirken", YM, Sayı: 35 s. 169-172.

²⁰ Çağdaş Latin diplomasisinde kullanılan bu tabir, barış imzalayan tarafların o andaki askeri durumlarına göre daha önce ellerinde bulunan toprakları tutmalarını sağlayan bir esastır, Kurtaran, 2017: 523.

²¹ 24 yıl olarak belirlenen antlaşma süreci için her iki tarafında sürenin bitiminden önce barış antlaşmasının uzatılması talebinde bulunabileceği şartı getirildi, Zinkeisen, 2011: 398.



DVNS. DVE. d. Nemçelü Ahidnamesi, nr. 57/1: 63-66)²². Yine Avusturya ile yapılan ticaret antlaşmasının bazı şartlarının değiştirilerek Venedik'e de uygulanması suretiyle, Venedik'ten alınan gümrük vergisi yüzde 5'ten yüzde 3'e indirildi (Jorga, 2005: 298).

2. Pasarofça Antlaşması'nın Sınırlarla İlgili Maddeleri

2.1. Avusturya İle Yapılan Pasarofça Antlaşması'na Göre Sınırlar

Avusturya ile yirmi madde üzerine imzalanan Pasarofça Antlaşması'nın ilk yedi maddesi sınırların tayin ve tespiti ile ilgilidir. Bu maddeler şu şekildedir (BOA. A. DVNS. DVE. d. Nemçelü Ahidnamesi, nr. 57/1, s. 57-58; Kurtaran, 2009: 191-208):

1. Eflâk ve Boğdan'ın bir tarafı Lehistan bir tarafı Erdel hududuna bağlı olan hudutları eskisi gibi kalacak ve herhangi bir saldırıda bulunulmayacaktır. Eflâk vilayetinden Ölet (Aluta) suyunun karşısında bulunan Temeşvar Kalesi antlaşmanın esas olan "alâ hâlihi" ilkesi gereğince Avusturya'ya bırakılacak. Ölet Nehri'nin doğusu Osmanlı Devleti'nin elinde, Batı tarafı Avusturya'nın elinde olduğu için, Erdel tarafından akan Ölet suyunun Tuna Nehri'ne döküldüğü yere varınca ve ondan sonra Tuna Nehri kıyılarıyla İrşeve'ye varmadan önce karşı yakadan Timok suyunun Tuna'ya döküldüğü yerin karşısındaki bölgeye kadarki sular taraflar arasında sınır olarak belirlendi. Yine daha önce Maroş Nehri'nde olduğu gibi her iki tarafın reayasının da ortaklaşa bir şekilde hayvanlarını sulamak ve balık avlamak gibi faaliyetlerini ifa etmelerine izin verildi. Erdel tarafından Nemçe'nin ve reayalarının büyük gemileri Ölet suyuyla Tuna Nehri'ne kendi hallerinde gelip gidebileceklerdir. Eflak reayasına bağlı balıkçı sefineleri ve kayıkları çalışırken hiçbir engelle karşılaşmayacaktır. Değirmen sefineleri sınırlarda zapt edilenlerin marifet ve ittifaki ile tüccar sefinelerinin geçişine engel olmayacak ve istedikleri bölgelere giderek birbirlerine iyi muamele edeceklerdir. Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Eflâk ve diğer orta halli yerlerden savaş zamanında Avusturya tarafına gidenler antlaşma gereğince geri gelerek kendi hallerinde oturacaklar, tüm eşya ve arazilerine sahip olabileceklerdir.

2. Timok suyunun Tuna Nehri'ne döküldüğü yerden, Timok Nehri'nin ortasından tahminen on saat yukarı gidildiğinde yer alan Timok suyu her iki taraf arasında hudut olacaktır. İşperlek Banesi? Osmanlı Devleti'nde kalacak, buna karşılık Rasova Avusturya'da kalarak, buradan dağlar arasından gidilerek, Perakin'e varılacaktır. Ardından bölge Avusturya'da kalırken, Racna Osmanlı Devleti'nin elinde kalmak üzere ikisinin ortasından geçilerek Üstolac'a varılacak ve oradan Küçük Morova geçilerek Çaç'a gidilecektir. Daha sonra Çaç ve Bilane arasından geçilerek önce Bedka'ya, ardından da Dirin suyu kenarında bulunan Beline'ye gelinecektir. Bu şekilde adı geçen Perakin, Üstolac, Çaç, Bedka, Beline ve Belgrad kaleleri Avusturya'nın zabtında olduğundan yine Avusturya'ya bırakılacaktır. Bu arada adı geçen bölgelerden Çokol ve Racna ise Osmanlı Devleti'ne bırakıldı. Bu şekilde belirlenen hudutda yer alan Timok suyundan ise her iki tarafın reayasının da ortaklaşa istifade etmeleri kararlaştırıldı.

3. Dirin suyundan Una suyuna giderken ikisinin arasında yer alan Sava Nehri'nin iki sahilinde kapalı bulunan kaleler, palankalar, Roma İmparatoru'nun askeriyeye muhafaza olunacak ve "alâ hâlihi" ilkesi gereğince Avusturya'ya bırakılacaktır. Yani Sava Nehri tüm sahilleri ile Roma İmparatoru'nun yönetimine bırakıldı.

4. Una suyunun Sava Nehri'ne döküldüğü yerden başlayarak, Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Novi-i Âtik bölgesine gelinceye kadar adı geçen nehrin doğusunda bulunan Yasanofça ve Dubçe (Dobiçeve) ile birkaç kule ve ada Roma İmparatoru'nun askeriyeye muhafaza olunduğundan, yine "alâ hâlihi" ilkesi gereğince Avusturya'ya bırakılacaktır.

5. Kırvaçya tarafında bulunan Una suyunun karşısındaki Novi-i Cedid palankası Roma imparatoruna ait iken Karlofça Antlaşması'ndaki sınırların tespiti sırasındaki karışıklık sonucu yıkılarak arazisi Osmanlı Devleti'ne teslim edilmişti. Adı geçen bu Novi-i Cedid palankası Roma İmparatorunun hatırı için yine imparatora verilerek, hududundaki tüm yerler ve bütün arazisi imparatorun yönetimine bırakılacaktır.

6. Una Nehri'nin Kırvaçya tarafındaki Sava suyu sınır muhafızları tarafından korunacaktır. İki tarafın ellerinden olan yerler Karlofça'da olduğu gibi yine ellerinde olacaktır. Yine Karlofça'da olduğu gibi iki tarafın elinde bulunan kaleler tamir edilecektir. Belirtilen yerlerin dışında varoşlar yapılmayacaktır.

7. Barış antlaşması her iki tarafın tayin ettiği güvenilir kişiler tarafından ve her iki tarafın da rızasıyla kararlaştırılan maddeler üzerine yapılmıştır. Ancak antlaşmada belirtilen sınırların tespit ve tahdidi

²² Avusturya ile yapılan Pasarofça ticaret antlaşmasında Habsburg tebaasına yüzde üç oranında giriş ve çıkış gümrükleri karşılığında Tuna Nehri, Karadeniz limanları, Kırım, Sinop ve Trabzon dahil olmak üzere tüm Osmanlı ülkesinde ticaret yapma hakkı tanındı, Zinkeisen, 2011: 399; Numan Elibol (2003). XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Avusturya Ticareti, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 40.



için her iki tarafın bir an önce komisyonlar oluşturarak, hudut bölgesine gönderilmesi ve mümkün olur ise iki ay içerisinde sınırların tespit işlemlerinin yapılması kararlaştırıldı.

Bu şekilde Pasarofça'da Avusturya ile imzalanan antlaşmanın ardından "alâ hâlihi" ilkesi doğrultusunda bütün Banat bölgesiyle birlikte Eflak'ın Aluta ırmağına kadar uzanan ve Küçük Eflak denilen batı yarısı ile Sırbistan'ın Belgrad'ı da içine alan kuzey kısmı ve Kuzey Bosna tamamen Avusturya'ya bırakıldı (Hötte, 2017: 8; Savaş, 2002:559; Gaboston, 2003: 149). Beydilli'ye göre Osmanlı Devleti Pasarofça Antlaşması sonucunda Belgrad ve Temeşvar'ın Avusturya'ya bırakılması Balkanlardaki Osmanlı hâkimiyetinin ağır bir darbe yemesine neden oldu (Beydilli, 1991: 175). Nitekim 1718 Pasarofça Antlaşması'na göre Sırbistan'ın kuzey bölümü Avusturya'nın eline geçti (Bozkurt, 2000: 10; Hacısalihoglu, 2009: 122). Ayrıca antlaşma ile Avusturyalılara bırakılan Belgrad'ta eski şehrin birçok bölümü Avusturya kuvvetleri tarafından yıkıldı (Zamola, 1992: 408). Yine antlaşmanın ardından Avusturya ile yapılan ticaret antlaşması Avusturya'yı Osmanlı topraklarında serbest ticaret yapma ve uygun gördüğü bölgelerde konsolosluklar açma hakkı vermesi yönünden oldukça önemlidir (Beydilli, 1991: 175). Ayrıca bu ticaret antlaşması Osmanlı Devleti'nin tarihinde daha önce tek taraflı olarak yapılan ve bir imtiyaz şeklinde verilen antlaşmalara yenilik getirdi. Bundan sonra yapılan ticaret antlaşmalarında amaç Avrupa devletleri arasında siyasi müttefik edinmedir (Elibol, 1996: 70).Tüm bu yönleriyle Pasarofça'da imzalanan antlaşmanın Venedik'ten çok Avusturya'nın lehine sonuçlandığını söylemek mümkündür (Roider, 1982: 107). Nitekim Osmanlı Devleti bu antlaşmayla uğradığı büyük toprak kayıpları nedeniyle Orta Avrupa'dan çekilmekle kalmayarak, Avrupa için artık güçlü bir devlet olmaktan çıktı. İki taraf arasındaki sınırların kesin tespiti antlaşmanın yedinci maddesinde geçtiği üzere²³ ise bu işle görevlendirilecek komiserlere bırakıldı (Özcan, 2007: 180).

2.2.Venedik İle Yapılan Pasarofça Antlaşması'na Göre Sınırlar

Venedik ile de aynı gün imzalanan ve yirmi altı maddeden oluşan barış antlaşmasının en önemli kısmı iki devlet arasındaki sınır değişiklikleri ile ilgili olan ilk beş maddesidir. İlgili maddeler şu şekildedir (Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, 2013: 1128):

1.Hersek'te bulunan İmoski Kalesi ve Dalmaçya ve Arnavutluk'taki Tışkovaç, İstrunçe, Üniste, Prolog Kalesi ile Erşona ve ellerinde bulunan diğer kılâ, palanka ve kasteller ile etrafı çevrili yerler Venedik'e bırakıldı. Ayrıca bu bölgelerin sınırlarını birbirinden ayırmak için adı geçen yerlerin birinden birine hudud-ı müstakim çekilerek, belirtilen hududun iç bölümleri ile deniz tarafında olan yerler Venedik mülkü kabul edildi. Bunun yanı sıra hududun dışında kalan bölgeler Osmanlı Devleti'ne bırakıldı. Karlofça Antlaşması'nda olduğu gibi hudutları belirlemek için görevlendirilen komisyonlar adı geçen hudut dahilinde derya canibine doğru Venedik'in elindeki kalelerin önünde yerin durumuna göre müstakim (sabit, doğru) veya pergari (pergel ile çizilmiş) hat ile her taraftan birer saatlik araziye hudut olarak belirledi. Ancak adı geçen hattın yakınlarında ya da içinde Osmanlı Devleti'nin kalesinin yakınlarındaki tüm arazi Osmanlı'ya bırakıldı. Bunun yanı sıra bu kalenin önündeki arazi bir saatlik miktarı pergâri hat ile belirlenerek içindeki tüm arazi Venedik tarafına bırakıldı.

2. Karlofça Antlaşması'nda olduğu gibi Dobra-Venedik beylerinin arazilerinin Osmanlı Devleti'nin arazileri ile bitişik olması kabul edildi. Ancak Venedik Cumhuriyetinin zaptına girerek bu duruma engel olan Popova adı verilen bölgenin tüm köyleri ve o bölgelerdeki Çarine, Ötöve ve Söbsi ve diğer yerler tahliye ettirilerek bu şekilde Osmanlı Devleti'ne bırakıldı. Yine Nova ve Risane taraflarındaki Dobra-Venedik arazisi Osmanlı Devleti'nin arazisi ile kesiştirilmedi.

3. Akdeniz'de bulunan Venedik Cumhuriyetinden alınan Çuka adaları seksen gün içerisinde tahliye edilerek tekrar Venedik'e teslim edilecek.

4. Akdeniz sahillerindeki Venedik Cumhuriyetinin elinde bulunan Vefrondos, Viçe ve Preveze kaleleri "alâ hâlihi" esas gereğince Venediklilerin elinde kalıp, her birine her taraftan birer saatlik arazi hudut kat'ına memur vekiller tarafından tespit edilerek işaret konulmak suretiyle belirginleştirilecek.

5. Dalmaçya, Hersek ve Arnavudluk deniz semtlerinde hudutların belirlenmesi için her iki taraftan komisyonlar oluşturularak, antlaşmadan üç ay sonra hudut mahalline gelerek, mümkün olur ise iki ay içerisinde yeni sınırların tahdit ve tespit işlemlerini gerçekleştirmeleri kararlaştırıldı. Bu arada Venedik kendisine bırakılan yerlerde sınırları tam olarak belirlemek amacıyla bir saat çapında bir toprak bırakmayı kabul etti.

²³ Bkz: "Sulh ve salâh eğerci işbu tarafeynden ittifâk ve hüsn-i rızâ ile karâr-dâde olan şürût üzere akd olunmuştur lâkin cümle sunûrlarda tasrîh olunduğu üzere makbûl olan uhûd ve şürût için birgün evvelce tarafeynden mücerreb ve mu'temed ve sulh ve salâha hayırhâh vekiller nasb ve ta'yîn olunub mabeynlerinde makûl ve münâsib gördükleri mahalde me'mûnû'l-gâ'ile tevâbi'leriyle bir yere gelüb mümkün olur ise iki ay içinde imkân olan yerlerde dahi mukaddemce tarafeynden ta'ahhüd olunduğu üzere alâym-i mu'âyenne ile arâziyi temyiz ve tefrîk ve tahdîd ve mabeynde karâr-dâde olan mevâdd-ı kemâl-i ihtimâm ve müsâre'ât ile icrâ ideler", BOA. A. DVNS. DVĖ. d. Nemçelü Ahidnamesi, nr. 57/1: 58.



Görüldüğü üzere Pasarofça'da Venedik ile yapılan antlaşmanın sınırlarla ilgili olan kısımlarında "alâ hâlihi" ilkesi doğrultusunda hareket edilmiştir. Buna göre Mora, Suda ve İşsimolanga Osmanlı Devleti'nde bırakılırken, Venedik'in savaş sırasında ele geçirdiği Dalmaçya, Hersek ve Arnavutluk'taki ada ve kaleler kendilerinde bırakıldı. Ayrıca Pasarofça'da Venedikliler ile imzalanan antlaşma ile 200 yıllık Osmanlı-Venedik rekabeti sona erdi (Aksan, 2011:111).

3.1718 Pasarofça Antlaşması'na Göre Sınır Belirleme Çalışmaları

Osmanlı Devleti ile Avusturya ve Venedik arasında imzalanan Pasarofça antlaşmalarının ardından taraflar arasında 1715 yılında başlayan savaş durumuna son verildi. Antlaşmaların onaylanması ve mübadeleleri belirlenen zamanlarda gerçekleşirken, Ağustos sonlarında tarafların delegeleri Pasarofça'dan ayrıldı. Ardından Avusturya ve Osmanlı Devleti'nin askeri birlikleri yerlerine çekildi. Daha sonra antlaşmanın kesin olarak sonuçlandırılması ve dostluk gösterileri için taraflar arasında karşılıklı elçiler gönderildi. Bu çerçevede 1719'da Avusturya tarafından Wirmond İstanbul'a gönderilirken, Osmanlı Devleti de İbrahim Paşa'yı Viyana'ya büyükelçi olarak gönderdi (Zinkeisen, 2011: 401)²⁴. Yine her iki taraf birbirine değerli hediyeler yolladı (Tukin, 1964: 522; Özcan, 2007: 180)²⁵. Ardından antlaşma ile değişen yeni sınır hatlarının belirlenmesi meselesine geçildi. Nitekim 1718'de imzalanan bu antlaşma taraflar arasında 24 yıllığına yapılmıştı ve barış sürecinin korunması için sınırların tespit ve tahdidi oldukça önem arz etmekteydi. Bu çerçevede antlaşma gereğince tarafların komisyonlarının ortaklaşa çalışmaları sonucunda hudutların tespit ve tahdit işlemleri ertesi yıla (1719) kadar tamamlandı. Zinkeisen'e göre her iki taraf arasındaki sınır tespit ve tahdit işlemleri çok büyük zorluklar yaşanmadan tamamlandı (Zinkeisen, 2011:400). Bu çerçevede dönemin sadrazamı Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın sadaretinde yeni sınırların tayin ve tespiti için sınır tahdit komisyonları oluşturuldu. Bununla ilgili olarak aşağıdaki tabloya bkz:

Tablo-1: 1718 Pasarofça Antlaşması'ndan Sonra Osmanlı Devleti ile Avusturya ve Venedik Sınırlarını Belirlemek İçin Görevlendirilen Muhadditler (BOA. AE. SAM. III. nr. 232/22189 (H. 29/12/1132-12/10/1719); BOA. AE. SAM. III. nr. 232/22208 (H. 29/12/1131-12/10/1719); BOA. C. HR. nr. 10/481 (H. 29/04/1133-M. 27/02/1721); BOA. İE. HR. nr. 8/817(H. 10/04/1133-M. 8/02/1721; Doğan, 2016: 275).

Sınır Bölgesi	Görevlendirilen Kişi
Avusturya (Tuna hudutları)	Niğbolu Mutasarrıfı Vezir Ahmed Paşa
Avusturya (Diğer bölgeler)	Selanik Mutasarrıfı Mustafa Paşa
Venedik (Genel hudutlar)	Sabık Mevkufatçı Siyahi (Hacı) Mehmed Ağa ²⁶
Akdeniz sınırları	Serasker Osman Paşa, Mora Defterdarı Osman Bey, Kahya Ahmed Ağa ²⁷
Hudud-ı selâse (Üç devletin ortak sınırı)	Sabık Bosna Valisi Osman Paşa

Ayrıca sınır belirleme işlerinin uzun süreler alması ve zorlukları göz önüne alınarak bu görevlilerin maiyetine gedikli ve diğer hizmet erbabından meydana gelen bir ekip oluşturuldu (BOA. AE. SAM. II. nr. 98/9678 (H. 29/10/1130-25/09/1718). Yine hudut kat'ına memur olan görevlilerin ihtiyaçlarının temin edilmesi için bölge yöneticilerine fermanlar gönderildi²⁸. Bu şekilde Osmanlı Devleti'nin sınır muhadditlerine karşılık olarak Avusturya tarafı da sınırların tespiti için Nemçe başvekilinin nezaretinde daha önce İstanbul'da elçilik görevinde bulunan Fleischman'ı görevlendirdi. Aynı şekilde Venedik tarafından da sınırları belirlemek amacıyla hudut komiserleri adı altında görevliler tayin ederken bunların başında Pasarofça Antlaşması sırasında bölgede bulunan Alvisse Sebastiano Mocenigo bulunuyordu. Mocenigo'nun yardımcılığına ise mali işlerden sorumlu Giovanni Pellegrini, dragoman olarak Zuanna Medun ile Giovanni di Lingua'dan Iseppo Volta atandı (Doğan, 2016: 274-275).

²⁴Ayrıntılı bilgi için bkz: Ahmet Refik Altınay (1332). "Pasarofça Muahedesi'nden Sonra Viyana'ya Sefir İzzamı", *TOEM*, VII/40 s. 211-227.

²⁵ Ayrıca elçi mübadelesinde şenlik için Niş'den hududa kadar altı kıt'a şahî topu nakledildiği görülmektedir, bkz: BOA. C. HR. nr. 173/8646 (H. 07/08/1131-M. 25/06/1719).

²⁶ Buradaki Mehmed Efendi, 1739 Belgrad Barış Andlaşması'ndan sonra Osmanlı-Avusturya sınırlarının yeniden tespiti için belirlenen heyetin başındaki Mevkûfati Elhâc Mehmed Efendi'dir. Yine Siyahi Mehmed Efendi'nin Mocenigo ile iletişimini sağlayan üç ulak olup, bunlar; Mehmed Ağa, Ahmed Ağa ve Derviş Süleyman, Doğan, 2016: 275.

²⁷ Döneme ait bir bölgede Adana Valisi Vezir Mustafa Paşa'nın da Venedik hudutlarının tespiti için görevlendirilen heyette yer aldığı anlaşılmaktadır. Nitekim Mustafa Paşa'ya harcırah olarak 6.000 kuruş verilirken, oğlu ve maiyetinin de 444 vukiyye lahm (et), 75 keyl-i İstanbulî şa'ır (arpa), 1328 akçe tayinat verildiği görülmektedir, BOA. C. DH. nr. 260/12957 (H. 26/01/1131-19/12/1718).

²⁸ Bkz: "Venedik ile tahdid-i hududa memur olan Sipahi Mehmed'in muhtaç olduğu şeylerin narhu üzere akçesi ile verilmesine dair İskenderiye Sancağı Mutasarrıfı, İskenderiye ve Ülgün kadı, ayan-ı vilâyet ve iş irlerine hüküm ki", BOA. C. DH. nr. 178/8894 (H. 09/04/1133-M. 27/02/1721).



Tablo-2: Avusturya ve Venedik Tarafından Sınırları Belirlemek İçin Görevlendirilen Komiserler

Avusturya	Venedik
Fleiscman (hudut komiseri)	Alvise Sebastiano Mocenigo (hudut komiseri)
General Petraş (Yardımcı) ²⁹	Antonia Loredon (Akdeniz sınırları)
	Giovanni Pellegrini (mali İşler)
	Zuanna Medun (dragoman) ³⁰
	Iseppo Volta (dragoman) ³¹

3.1.Osmanlı-Avusturya Sınır Tespit Çalışmaları ve Belirlenen Yeni Sınırlar

Osmanlı Avusturya hudutlarının tespiti için görevlendirilen Niğbolu Mutasarrıfı Ahmed Paşa Pasarofça Antlaşması'nın yedinci maddesinde belirtildiği üzere bir an önce sınırların tespiti için faaliyete geçti. Bu çerçevede antlaşmadan yaklaşık bir yıl sonra Avusturya muhadditleri ile bir araya gelerek sınırların tahdit ve tespit işlemlerine başlandı. Buna göre Pasarofça Antlaşması'nın birinci maddesinde belirtildiği üzere taraflar arasındaki ortak sınır bölgesi olarak belirlenen Ölet (Aluta) Nehri'ne gelinerek sınır düzenleme işlemlerine buradan başlandı. Nitekim antlaşmaya göre Ölet Nehri'nin doğusu Osmanlı'da kalırken; batısı Avusturya'ya bırakılmıştı. Yine nehrin Erdel tarafından Tuna'ya döküldüğü yere varınca ve ondan sonra Tuna'dan İrşeve'ye gelmeden önceki Timok Suyu'nun Tuna'ya döküldüğü bölgelerin karşısı ortak sınır hattı olarak belirlendi. Bu çerçevede sınır muhaddidi Ahmed Paşa tarafından yapılan çalışmalar sonucunda Osmanlı-Avusturya sınırlarının Tuna Nehri tarafları antlaşma şartlarına göre yenilenerek, Ölet Nehri'ne kadar gelindi (BOA. AE. SAM. III. nr. 232/22189 (H. 29/12/1132-12/10/1719). Buna göre Ahmed Paşa'nın çalışmaları sonucunda taraflar arasındaki kesin sınırlar Tuna Nehri'ndeki tüm adalar Osmanlı Devleti'nde kalacak şekilde düzenlendi ve ardından Nemçe Çasarı'nın hudut vekili ile bir antlaşma yapıldı³². Ancak Ölet Nehri'nde tarafların arasında bir takım problemler yaşansa da bunlar diplomatik usullerle çözüme kavuşturuldu. Yine sınırın diğer kısımlarının düzenlenmesi ile görevlendirilen Edirne Beğlerbeyi Mustafa Paşa ile Avusturya muhaddidi General Petraş arasında çıkan küçük problemlere rağmen hudut çizim işi başarılı bir şekilde sonuçlandırıldı. Avusturya ile yapılan antlaşmanın beşinci maddesinde belirtildiği üzere daha önce Avusturya'ya ait olan, ancak Karlofça Antlaşması'nda sınırların tespiti sırasında yaşanan karışıklık sonucunda yıkılarak arazisi Osmanlı Devleti'ne bırakılan Novi-i Cedid Palankası ve adalarının durumu netleştirildi. Buna göre ilgili yerler Avusturya Devleti'ne bırakılırken, buradaki sınır tespit çalışmalarına Karlofça Antlaşması'nda bu bölgelerin sınırlarına vakıf olanların görüşlerine dikkat edilmek suretiyle oldukça titiz bir çalışma yapıldığı görülmektedir. Nitekim bununla ilgili olarak Sadrazam İbrahim Paşa tarafından Bosna Muhafızı Osman Paşa'ya gönderilen kaimede eski sınıra vakıf olanların bilgisi dahilinde hareket edilmesi istenmektedir (BOA. C. HR. nr. 160/7995 (H. 18/03/1131-M. 8/02/1719). Bu durum Osmanlı Devleti'nin eski sınırların nereden geçtiğini bilmemesi ve bununla ilgili haritalara sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Buna göre Nemçe tarafından Novi Cedid arazisinin tahdit ve temyiz işlemleri için Taklimapanos Vilnos? tayin edilirken, yardımcısı olarak da Novi ve Yesanaofça kapududanı Patatovik Kalovis? görevlendirildi. Osmanlı muhaddidi ise Sabık Bosna Valisi Osman Paşa'dır. Bu çerçevede Novi Cedid arazisinin sınırlarının belirlenmesi sırasında doğal ve yapay sınır belirleme yöntemlerinin her ikisi de kullanıldı. Buna göre çalışmalar sırasında sınır tespit noktası olarak birçok dağ, tepe, yol, ağaç, dere ve bayır gibi doğal işaret noktaları kullanıldı. Yine sınırların tespitinde doğal işaret noktalarının olmadığı yerlerde humka denilen sınır taşları dikildi. Bu çerçevede 45 adet humka dikilirken, bunlardan ikinci ve beşinci humkanın Avusturya hudut komiserleri tarafından haç ile belirlendiği görülmektedir. Bu çerçevede Novi Cedid bölgesi ile Kirovaçya bölgesinin arasındaki Una Nehri'nin başından itibaren başlayan sınır tespit çalışmaları Pojin Kalesi'nin sınırlarının belirlenmesi ile tamamlandı (BOA. KK. d. nr. 54/04: 1-9). Ancak gerek Karlofça'da gerekse Pasarofça'da Osmanlı muhadditlerinin bölge coğrafyası hakkında topoğrafik ya da tarihsel bir bilgiye sahip olmamaları önemli bir eksiliktir. Nitekim bu durum Osmanlı muhadditlerinin bölgenin incelenmesi ve buna uygun bir haritanın çıkarılması konusunda yetersiz kalmalarına neden oldu. Bu durumda Osmanlı muhadditleri sınır bölgelerinde ortaya çıkan herhangi bir sorunda yukarıda görüldüğü bölgede yaşayan yaşlı kişilerin görüşlerine başvuruyorlardı. Bu şekilde daha modern çizimlerin XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlılar tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Örneğin 1791 Zıştovi

²⁹ BOA. AE. SAM. II. nr. 98/9678 (H. 29/10/1130-25/09/1718).

³⁰ Sınır çizimi işlemleri sırasında 36 yaşında olduğu bilinen Zuanna Medun, on yıl süresince İstanbul'da ve dört yıl boyunca Venedik'te hizmet eden bir dragomandır, Doğan, 2016: 274.

³¹ İstanbul'da savaş öncesindeki son balyos olan Andre Memo'nun ailesinden olan bir dragoman adayıdır. İki ülke arasında savaş ortaya çıktığında hapse atılan Volta, daha sonra serbest bırakılmıştır, Doğan, 2016: 274.

³² Nitekim bununla ilgili olarak Ahmed Paşa'nın genel durumu bildiren mektubu ve kaimesi için bkz. "Arz- bende-i bi-mikdar budur ki, şevketliü kudretliü mehabetliü velinişmetim Efendim...", BOA. AE. SAM. III. nr. 232/22208 (H. 29/12/1132-12/10/1719).



Antlaşması'ndan sonra Avusturya sınırları her iki tarafın mühendisleri tarafından haritalar çıkartılarak tespit edilmiştir (Doğan, 2016: 277). Bu şekilde Avusturya ile yapılan sınır belirleme çalışmalarının çok fazla uzun sürmediği ve antlaşmada belirtildiği üzere yaklaşık iki ay gibi bir sürede tamamlandığı görülmektedir. Nitekim Eylül 1719'da başlayan çalışmalar 12 Kasım 1719'da kesin sınırların çizilmesi ile tamamlandı (BOA. AE. SAM. II. nr. 232/22189 (H. 29/12/1132-12/10/1719)³³. Bu durumu Avusturya'nın "alâ hâlihi" ilkesi doğrultusunda istediği bir çok bölgeye sahip olmasına bağlamak mümkündür. Nitekim Pasarofça Antlaşması'ndan en kârlı çıkan devlet Avusturya'dır.

3.2. Osmanlı-Venedik Sınır Tespit Çalışmaları ve Belirlenen Yeni Sınırlar

Pasarofça Antlaşması'nın taraflarından olan Venedik ile Osmanlı Devleti arasındaki sınırların belirlenmesi çalışmalarının antlaşmasının beşinci maddesine göre antlaşmadan üç ay sonra başlanması ve mümkün olur ise iki ay içerisinde tamamlanması esası getirilmişti. Bu çerçevede tarafların oluşturdukları komisyonlar hudut bölgesine gelerek çalışmalara başlandı. İlgili belgelerde Venedik ile Osmanlı Devleti arasındaki sınırların tespitinde birinci muhaddit olarak Sabık Mevkufatçı Siyahi Mehmed Ağa'nın görevlendirildiği görülmektedir. Bu çerçevede Mora ve Bosna sınırlarının tahdidi ile görevlendirilen diğer muhadditlerin Siyahi Mehmed Ağa'ya bağlı olarak faaliyet gösterdikleri düşünülebilir (BOA. İE. HR. nr. 8/817(H. 10/04/1133-M. 8/02/1721). Bu arada taraflar arasındaki sınır çizim işlemlerinde Venediklilerin bölge coğrafyasına dair var olan bilgileri gözden geçirerek hareket etmeleri, onlara önemli avantajlar sağladı. Osmanlı tarafında ise bunu yapacak yönetici kadronun bulunmaması ve yine bölge paşalarının yüzyıl içerisinde çok sık değişmesi bölge hakkında yeterince bilgi sahibi olmalarını engelledi (Doğan, 2016: 276-277).

Bu çerçevede Pasarofça Antlaşması'nda Venedik ile yapılan antlaşmadan sonra iki devlet arasında belirlenen yeni sınır noktaları Devlet-i Âliyye tarafından Bosna valisi Osman Paşa'ya gönderilen bir hükümlerle bildirildi³⁴. Bu hükümler antlaşmadan sonra taraflar arasında belirlenen sınır noktaları şu şekilde ifade edilmektedir:

1. İki devlet arasında Pasarofça'da imzalanan antlaşma gereğince Hersek'te bulunan İmoski kalesi ile Dalmaçya ve Arnavudluk'taki Tışkovaç, İstrunçe, Üniste ve Erşona kalesi ile diğer kale, palanka ve kasteller Venedik'e bırakıldı. Ardından bu bölgelerin sınırlarını birbirinden ayırmak için adı geçen bölgelerin birinden diğerine hudut çizgileri çekilmek suretiyle iç bölgeler ve deniz tarafındaki bölgeler Venedik'e bırakıldı. Belirtilen hududun dışında kalan yerler ise Osmanlı sınırlarına dahil edildi. Taraflar arasında sınırların belirlenmesi sırasında Karlofça Antlaşması'ndaki kaidelere uyuldu. Bu çerçevede Venedik'e bırakılan bölgelerde yerin durumuna göre "müstakim" (sabit-doğru) veya "pergari" (pergel ile çizilmiş) hat ile her iki taraftan birer saatlik arazi hudut olarak belirlendi. Ancak belirtilen hattın yakınlarında ya da içinde Osmanlı kalesi varsa, eski sınır olan Novi arazisi esas alınarak, yine birer saatlik hat belirlenmek suretiyle içerisindeki bölgeler Venedik'e, bunun dışında kalan yerler Osmanlı Devleti'ne bırakıldı.

2. Sınırların ikinci aşamasında Dubro-Venedik beylerinin arazisinin aldığı yeni şekilden bahsedilmektedir. Buna göre antlaşmanın ikinci maddesinde belirtildiği üzere bölgedeki sınırlar Karlofça Antlaşması'nda olduğu gibi Osmanlı sınırlarına bitiştirildi. Ancak Venedik'in elinde kalan ve bu oluşumu engelleyen Popova, Çarine, Öteve ve Söbsi adı verilen yerlerin tüm arazi ve nevahileri tahliye ettirilerek Osmanlı Devleti'ne bırakıldı. Ayrıca Nova ve Risano taraflarındaki Dobra-Venedik arazileri de Osmanlı arazileri ile kesiştirilmeden taraflar arasındaki kesin sınırlar belirlendi.

Bu çerçevede belirtilen şekillerde çerçevesi çizilen Osmanlı-Venedik sınır görüşmeleri için bir an önce karşılıklı müzakerelerin başlaması taraflar arasında kararlaştırıldı. Buna göre taraflar arasında başlayan sınır görüşmeleri için Alvise Mocenigo'nun Venedik Senatosu'na 18 Eylül 1718 tarihinde ilk raporunu gönderdi. Venedik temsilcisi bu raporunda ülkesinin bir an önce sınırların çizilmesini istediğini belirtirken, Karlofça'da Venedik temsilcisi Grimani ile Osmanlı muhaddidi Osman Ağa arasında çizilen sınırın başarısından bahsetmektedir. Bu arada Venedik temsilcisi ile Bosna Paşası İbrahim arasındaki sınır konularına ait ilk mektuplaşmalar 25 Ekim 1718'de gerçekleşti. Ancak bu olayın hemen ardından İbrahim Paşa'nın yerine Bosna Paşalığı'na getirilen Osman Paşa ile Mocenigo arasındaki ilk mektuplaşmalar 15 Aralık 1718 tarihinde yapıldı. Bu mektuplar sınır çizme işlemlerinin resmi olarak başladığını ve işlemlerin Castel Nuova bölgesinden başlatıldığını göstermektedir (Doğan, 2016: 276-278). Bu durum taraflar arasındaki sınır tespit çalışmalarının antlaşmanın beşinci maddesinde belirtildiğinin aksine antlaşmadan altı ay sonra başladığını göstermektedir. Taraflar arasında yapılan görüşmelerde kısa sürede Castel Nuova bölgesinin çizimleri yapılırken, tespit edilen bölgelere hudut alametleri konuldu. Bu olayın ardından taraflar

³³Bu konuda Doğan, taraflar arasındaki sınır çizme işlemlerinin iki yıl gibi bir zaman aldığını ifade etmektedir, Doğan, 2016: 276.

³⁴ Bkz: "Bosna Valisi'ne hüküm ki...", BOA. AE. SAM. III(. nr. 98/ 9673 (H. 29/10/1130-25/09/1718).



arasındaki sınır çizme işlemlerine devam edildi. Çizim işlemlerindeki en önemli ayrıntı iki taraf arasındaki sınır noktasının daha önce Karlofça Antlaşması'nda olduğu gibi bir saatlik bir aralık ile hesaplanması ve Dubrovnik ile olan ilişkilerin aynen korunmasıdır. Bu şekilde taraflar arasında öncelikle Castel Nuova (Nova) ve Risano (Resne) bölgelerinde tespitlerde bulunulurken, ilgili yerlere humkalar konularak sınırlar kesinleştirildi. Bu durum sınır çizim işlemlerinde yapay sınır tespit noktalarının kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca iki taraf arasında alınan karar ile sınır bölgelerinde yaşayan ahalinin otuz gün içerisinde yaşadıkları yerleri boşaltmaları istendi. Ardından taraflar Dubrovnik sınırlarının çizimi işine geçti. Osmanlı yönetimi bölge ile iletişimini koparmak istemediği için bölge ile bağına devam ettireceği yeterli bir alanı elinde bulundurmak istiyordu. Bu çerçevede elli günden fazla süren görüşmelerden sonra belli noktalara humkalar yerleştirildi. Ancak İskenderiye sancağındaki bazı noktaların sınır çiziminde olup olmayacağı, ya da eğer sınıra dahil edilecekse bu bölgelerin Venedik tarafında mı kalacağı konusu taraflar arasında problemler ortaya çıkardı. Yeni durum taraflar arasında bu bölgelerin yeniden tespiti için bir bekleme süresi oluşturdu (Doğan, 2016:279, 281).

Bu arada Venedik Senatosu tarafından antlaşma sonrası bazı meselelerin halledilmesi için Carlo Ruzzini elçi olarak İstanbul'a gönderildi. Elçinin İstanbul'a gelmesiyle birlikte hızlanan sınır görüşmelerinde taraflar bölgesel olarak ilerlemeye başladı. Bu çerçevede Vir, Zazvine, Galvas, Sternizze bölgelerindeki sınırların çizilmesinin ardından, Ekim ayı sonlarında Sign Kalesi'nin çevresindeki sınırlar belirlendi. Kışın gelmesiyle dört aylık bir beklemeden sonra yeniden başlayan görüşmelerde taraflar üçlü sınırın (hudud-ı selâse) "Triplice Confine" keşiştiği Kinin ve çevresine geldiler (Doğan, 2016:291). Ancak bu bölgede taraflar arasında ciddi problemler yaşandı. Taraflar arasında ortaya çıkan problem Venedik'e bırakılan her bölge için antlaşma şartlarına göre birer saatlik arazi bırakılmak suretiyle kesin sınırlar çizilirken, bırakılan yerlerden birisi olan diğer bölgelerden farklı olarak Tışkovaç'ın bir nehir olmasından dolayı meydana geldi. Buna göre Osmanlı muhadditleri Tışkovaç Nehri'nin kaynağı başından İstrunçe kalesinin altından akan Merahoy? Nehri'nin Tışkovaç'a karıştığı yere kadar beş saatlik yeri ve İstrunçe'den Tışkovaç'ın yarısını üç devletin (Osmanlı-Avusturya ve Venedik) hudut bölgesi (hudud-ı selâse) kabul etti. Ancak Venedik muhaddidi benim görevim Tışkovaç kaynağı başıdır diyerek ahidnamede diğer bölgelerin yer almadığını ifade etmesi üzerine sınır hattı Tışkovaç kaynağı başından itibaren başlatıldı (BOA. AE. SAM. III. nr. 98/ 9673 (H. 29/10/1130-25/09/1718)).

Venedik ile Osmanlı Devleti arasındaki önemli sınır bölgelerinden olan Mora sınırlarının tahdit işlemleri için Sabık Mora Defterdarı Osman Bey görevlendirilmişti. Bu çerçevede Mora seraskerine gönderilen ferman ile Osman Bey'in yanına güvenilir adamların görevlendirilmesi ve işlerinde kendisine yardımcı olunması istendi (BOA. İE. DH. nr. 23/2069 (H. 29/10/1130-M. 25/09/1718)). Bu şekilde harekete geçen Osman Bey diğer sınır bölgelerinde olduğu gibi 1718 Eylül ayında yani antlaşmanın imzalanmasından yaklaşık üç ay sonra iki devlet arasındaki Mora hudutlarının tahdit işlemlerine başladı. Bu çerçevede antlaşmada kabul edilen "*alâ hâlihi*" ilkesi esasına uyularak savaş sırasında Osmanlıların eline geçen Mora Osmanlı Devleti'ne bırakıldı. Ancak Akdeniz sahillerinde Venedik Cumhuriyetinin elinde bulunan Vefrendos, Viçe ve Preveze kaleleri yine "*alâ hâlihi*" ilkesi gereğince Venediklilere bırakıldı. İlgili belgelerde Mora ve Akdeniz sahilindeki bölgelerin hudut tahdit işlemlerinin yaklaşık bir ay içerisinde (25 Eylül 1718) tamamlandığı görülmektedir (BOA. İE. DH. nr. 23/2069 (H. 29/10/1130-M. 25/09/1718)). Bu durum taraflar arasında sınırların tespit ve tahdidi sırasında ciddi problemlerin yaşanmadığını göstermektedir.

Ardından Venedik'e bırakılan diğer bölgelerde olduğu gibi her birine her taraftan birer saatlik arazi tespit edilerek işaret konulmak suretiyle belirginleştirildi. Bununla ilgili olarak taraflar arasındaki sınırların tespit ve tayininde daha önceden kullanılan yöntemlerin tercih edildiği görülmektedir. Buna göre "*müceddeden tahdit olunan yerlerin ve dağların âlileri taşdan azamiyle ve ova ve tarla olan yerlerde topraktan humka vaz olunub... bütün dağ ve taş olan yerlerde zâti kaya üzerinde Devle-i Âliyye nişânı olmak için yerli taşın sağ tarafına ay resmi kazılıb ve Cumhuri için olmak üzere taşın sol canibine hac kazılması...*" kararlaştırıldı. Nitekim bu ay ve hac Avusturya'nın 1815'de Venediklilerin Dalmaçya'daki topraklarını kendi egemenliklerine aldıkları zamana kadar kaldı (Doğan, 2016: 295). Ayrıca Osmanlı-Venedik sınırlarının çizimi sırasında Venedik tarafının pek çok konuda sorun çıkarma politikalarının tecrübeli Osmanlı diplomatları tarafından çözümlendiği görülmektedir. Özellikle Venedik muhadditleri "zamana bırakmak", "bekletmek" ve "yıldırımak" gibi sınır tespitlerinde kullanılan diplomatik oyunlara başvurdular (Doğan, 2016. 305).

3.3. Hudud-ı selâse" Triplice Confine" (Üç Devletin Ortak Sınır bölgesinin Tespiti İle İlgili Çalışmalar)

Pasarofça Antlaşması sonrasında antlaşmanın taraflarından Osmanlı, Avusturya ve Venedik devletlerinin sınırlarının birbirine yakın olması dolayısıyla bunların birbirinden ayrılması amacıyla ortak bir sınır noktası tespit edildi. Bu çerçevede Osmanlı Devleti'nden Sabık Bosna Valisi Osman Paşa'nın



nezaretinde sınır komisyonuna karşılık, Nemçe ve Venedik sınır komisyonları arasında ortak sınırın tespiti çalışmalarına başlandı. Yapılan çalışmalar sonrasında taraflar arasında daha önce belirlenen Paldona? adı verilen nahiye ortak sınır (hudud-ı selâse) kabul edildi. Buna göre Avusturya hudut vekilinin Novi Kalesi taraflarını belirlemesi ve ardından sınır işaretleri koyması ve buradan başlayarak kaynak başının altına kadar üç saatten fazla emlak olan Paldona? adı verilen nahiyenin ortak sınır belgesi olarak kabul edilmesi kararlaştırıldı. Bu çerçevede taraflar arasındaki tüm sınırları içine alan hüccet 8 Haziran 1721'de Osmanlı tarafından yedi tanığın imzasıyla Venedik'e gönderildi. Ardından 6 Ekim 1721'de taraflar arasındaki tüm sınırları içine alan belge dokuz tanığın imzasının yer aldığı bir metinle kabul edildi (Doğan, 2016: 294-295). Buna göre Osmanlı ve Venedik muahdditlerinin ortak çalışmaları sonucunda İmoçka Kalesi'nin sınırları çizildikten sonra, sırasıyla Erşona, Prolog Kalesi'nin tahdit-i hudut işlemleri yapıldığından bahsedilmektedir. Buna göre kalenin başından itibaren önünde bir saatlik arazi Osmanlı Devleti'nin elinde bırakılarak içerisine muhafız konuldu. Ardından Üniste bölgesine ve sonra İstrunçe adı verilen harabe kaleye gelindi. Görüldüğü üzere taraflar diğer bölgelerde olduğu gibi her bölge için ayrı ayrı tahdit işlemlerini gerçekleştiriyorlardı. Bu çerçevede İstrunçe'den Tışvokavaç'ın taşkın bölgesi olan yerler sürh (kırmızı mürekkep) ile işaretlendikten sonra, buradan karşıya yine sürh (kırmızı mürekkep) ile işaretlenerek İstrunçe'den Paldona'ya kadar olan yolun üzerindeki Çarovak? Osmanlı Devleti'ne bırakıldı. Çarovak'ın önünden başlayarak Avusturya hududunun birleştiği yerde sınır hattı çizilirken, buradan ortak sınıra (hudud-ı selâse) varıncaya kadar ki bölgeler Avusturya'ya bırakıldı. Ayrıca Paldona'nın kuzey bölgeleri de Venedik Cumhuriyetine bırakıldı. Buna göre ortak sınırın tespitinde beş-altı adet doğal sınır işaretinin yanı sıra on altı-on yedi adet humka (sınır taşı) kullanıldığı görülmektedir. Bununla ilgili olarak Osmanlı Devleti'nin eski sınır noktasının değiştirilmesi durumunda bir çok hudut alameti ve kalelerin yıkılmasına sebep olacağı düşünüldükçe İstanbul'daki Venedik sefirini ikna ettiği anlaşılmaktadır (BOA. İE. HR. nr. 8/817(H. 10/04/1133-M. 8/02/1721).

SONUÇ

Sonuç olarak Pasarofça antlaşmasından sonra değişen Osmanlı-Avusturya/Venedik sınırlarının tahdidi için antlaşmadan sonra taraflar arasında hudut komisyonları oluşturuldu. Buna göre antlaşmada belirlenen "alâ halihî" ilkesi doğrultusunda hareket edilerek, yeni sınırlar çizildi. Avusturya ile yapılan ve antlaşmadan bir yıl sonra başlayan sınır tahdit çalışmaları iki ay gibi kısa bir sürede tamamlandı. Buna göre Ölet (Aluta) Nehri ortak sınır kabul edilirken, nehrin doğusu Osmanlılara, batısı ise Avusturya'ya bırakıldı. Yine Tuna Nehri'ndeki tüm adalar Osmanlılara bırakıldı. Venedik ile birkaç bölge üzerinden yapılan sınır tahdit çalışmaları ise antlaşmanın imzalanmasından altı ay sonra başladı. Buna göre Bosna, Dalmaçya ve Arnavutlukta tüm kale ve adalar Venedik'e bırakılırken, Mora ve çevresi Osmanlı'da kaldı. Ayrıca üç devletin ortak sınır bölgesi de tespit edilerek, kesin sınırlar 6 Ekim 1721'de çizildi.

Her iki devlet ile yapılan sınır tahdit çalışmalarında Osmanlı muahdditleri doğal ve yapay sınır belirleme yöntemlerinin her ikisini de kullandılar. Ayrıca sınırlarda meydana gelen diplomatik problemler Osmanlı muahdditleri tarafından başarılı bir şekilde çözümlendi. Ancak gerek Karlofça'da gerekse Pasarofça'da Osmanlı muahdditlerinin bölge coğrafyası hakkında topografik ya da tarihsel bir bilgiye sahip olmamaları önemli bir eksikliktir. Nitekim bu durum Osmanlı sınır muahdditlerinin bölgenin incelenmesi ve buna uygun görsel bir haritanın çıkarılması konusunda yetersiz kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu durum sınır çizim işlemleri sırasında Osmanlı muahdditlerinin işlerini zorlaştırdı. Böylece Pasarofça Antlaşması'ndan sonra Osmanlı ve Avusturya/Venedik muahdditlerinin sınır bölgelerinde yaptıkları tahdit ve tespit işlemleri sonrasında antlaşmada belirlenen sınır noktaları kesinleştirildi. Burada tespit edilen Osmanlı-Avusturya sınırları 1736 yılına kadar geçerliliğini korurken, Venedik ile Osmanlı Devleti arasında bir daha yeni bir savaş yaşanmadığı için sınırlar değişmeden kaldı.

KAYNAKÇA

A.Arşiv Kaynakları

BOA. A. DVNS. DVE. d. Nemçelü Ahidnamesi, nr. 57/1

BOA. A. DVNS. DVE. d. Venedik Ahidname Defteri, nr. 16/4.

BOA. A. DVNS. NMH. d. nr. 6.

BOA. KK. nr. 54/04.

BOA. AE. SAM. III. nr. 232/22189; 232/22208; 98/9673; 98/9678; nr. 86/8614; 86/8616; 232/22188;159/15635; 159/15648.

BOA. C. DH. nr. 260/12957; 10/481; 87/4316; 160/7995; 173/8646; 178/8894.

BOA. İE. DH. nr. 23/2069

BOA. İE. HR. nr. 8/817; 8/368; 9/907.

BOA. C. HR. nr. 150/7475.

B. Diğer Kaynaklar

Acar, Özlem Mumcu (2005). *Sınır Kavramına Mekânsal Bir Yaklaşım: Ankara Bahçelievler Yerleşiminde Sınırlara Bağlı Bir Analiz*. Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.



- Agoston, Gabor (2003). Avrupa'da Osmanlı Savaşları 1453-1856. *Top, Tüfek ve Süngü Yeniçağ'da Savaş Sanatı 1453-1853*, (Ed: Jeremy Black), (Çev: Yavuz Alogan), Kitap İstanbul: Yayınevi, s.128-153.
- _____ (2014). Firearms and Military Adoption: The Ottomans and European Military Revolution 1450-1800. *Journal of World History*, Vol: 25, No: 1, s. 85-124.
- Aktepe, M. Münir (1993). Nevşehirli Damad İbrahim Paşa. *DİA*, (c. 8, s.441-443).
- _____ (1989). Ahmed III. *DİA*. (c. II, s. 34-38).
- Apaydın, Bahadır (2009). 5 Aralık 1857 Tarihli Osmanlı Devleti-Rusya Sınır Anlaşması. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. 5, Sayı: 18, s. 83-85.
- Arı, Bülent (2004). Early Ottoman Diplomacy: Ad Hoc Period. *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional ?*, (Ed. A. Nuri Yurdusev), Basingtoke: Palgrave, s. 36-66.
- Aydın, Meltem (2016). Kaptan-ı Derya Canım Hoca Mehmed Paşa. *Bilig*, Bahar/Sayı 77, s. 27-53.
- Bardakoglu, Ali (1996). Had. *DİA*, (c. XIV, s. 547-551).
- Baysun, M. Cavid (1979). Ali Paşa, Damad. *İA*, (c. I, s, 329).
- _____ (1979). Belgrad. *İA*. (c. II, s. 475-485).
- Beydilli, Kemal (1991). Avusturya. *DİA*. (c. IV, s. 174-177).
- _____ (2007). Prut Antlaşması. *DİA*. (c. 34, s. 359-362).
- Beydilli, Kemal-İsmail Erünsal (2002). Prut Savaşı Öncesi Diplomatik Bir Teşebbüs Seyfullah Ağa'nın Viyana Elçiliği (1711). *Belgeler*, XXII/26, s. 1-47.
- Bozkurt, Nurgül, *Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı-Avusturya Münasebetleri (1740-1788)*. Basılmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Dana Grosseck, Maria (2015). Cultural and Historical Aspects as the Reason for the Presence of German Terms in the Romanian Vocabulary. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 197, s. 214-221.
- Danışmend, İsmail Hami (1972). *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C. IV, İstanbul: Güven Yay.
- Doğan, Güner (2017). *Venediklü İle Dahi Sulh Oluna 17. Ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik İlişkileri*. İstanbul: İletişim Yay.
- Dukakinzade, Feridun (1932). *1714-1718 Türk-Avusturya-Venedik Seferi*. İstanbul: Askeri Matbaa.
- Elibol, Numan (1996). *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Dış Ticareti*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- _____ (2003). *XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Avusturya Ticareti*. Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erim, Nihat (1951). *Devletlerarası Hukuku ve Siyasî Tarih Metinleri*. I, Ankara: TTK. Yay.
- Ertaş, M. Yaşar (2000). Mora'nın Fethinde Osmanlı Sefer Organizasyonu (1714-1716). *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- _____ (2011). Mora'da Osmanlı-Venedik Mücadelesi. *Osmanlı Dönemi Akdeniz Dünyası* (Ed: Haydar Çoruh-M. Yaşar Ertaş-Metin Ziya Köse), İstanbul: Yeditepe Yay., s. 103-151.
- Genç, Serdar (2013). *Lale Devrinde Savaş İnan Seferlerinde Organizasyon ve Lojistik*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Gezer, Ömer (2016). *Kale ve Nefer: Habsburg Sınırında Osmanlı Askeri Gücünün Yeniden Örgütlenmesi (1699-1715)*. Basılmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gökpinar, Bekir (2013). *Varadin Seferinde Organizasyon Ve Lojistik (1716)*. Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Gümüüşçü, Osman (2010). Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç İçinde Türkiye'de Sınır Kavramı. *Bilig*, Kış, Sayı: 52, 79-104.
- Hacısalihoğlu, Mehmet (2009). Sırbistan. *DİA*, (c. 37, s. 121-126).
- Hötte, H. H. A. (2017). *Atlas of Southeast Europe Geopolitics and History, Volume Two: 1699-1815*. (Ed: Bela Vilmos Mihalik), Leiden/Boston: Brill.
- Jorga, Nicolae (2005). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. C. IV, (Çev: Nilüfer Epçeli), İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Karagöz, Hakan (2014). Petervaradin Muharebesinde (1716) Habsburgların Osmanlılardan Ele Geçirdiği Silahlar ve Harp Teçhizatı. *Tarih Dergisi*, Sayı: 59 (2014/1), s. 79-112.
- Karal, Enver Ziya (1979). "Ahmed III", *İA*. (c. I, s. 165-168).
- Koçu, Reşat Ekrem (1934). *Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar 1300-1920 ve Lozan Muahedesi*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi.
- Kurtaran, Uğur (2014). XVIII. Yüzyıl Osmanlı-Avusturya Siyasi İlişkileri. *Tarih Okulu Dergisi* Mart 2014 March Yıl 7, Sayı XVII, s. 393-419.
- _____ (2009). *Osmanlı Avusturya Diplomatik İlişkileri 1526-1791*. Kahramanmaraş: Ukde Yay.
- _____ (2017). *Sultan II. Mustafa (1695-1703)*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Küçük, Cevdet (1998). Hollanda. *DİA*, (c. XVIII, s. 219-226).
- Kütükoğlu, Bekir (1986). Varadin. *İA*. (c. VII, s. 203-206).
- Kütükoğlu, Mübahat S. (1998). Hududname. *DİA*. (c. 18, s. 303).
- Maxim, Mihai (2012). Tımuşvar. *DİA*. (c. 41, s. 94-95).
- Mckay, Derek (1977). *Prince Eugene of Savoy*. (Ed: Ragnhild Hattar), Thames and Hudson.
- Muâhedât Mecmuası* (2008). C. II/III, Ankara: TTK. Yay.
- Özcan, Abdülkadir (2001). Karlofça Antlaşması. *DİA*, (c. 24, s. 504-507).
- _____ (2007). Pasarofça Antlaşması. *DİA*, (c. 34, s. 177-181).
- _____ (2010). Şehid Ali Paşa. *DİA*, (c. XXXVIII, s. 433-434).
- Parvev, Ivan (1995). *Habsburgs and Ottoman between Vienna and Belgrade (1683-1739)*. New York: Colombia University Press.
- Palmer, Alan (2014). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Gerileyişi ve Çöküş Tarihi*. (Çev: Belkis Çorakçı Dışbudak), İstanbul: Alfa Tarih Yay.
- Pedani, Maria Pia (2017). *The Ottoman-Venetian Border (15th-18th Centuries)*. Venezia: Edizioni Ca' Foscari-Dijital Publishing
- Pitcher, Donald Edgar (2007). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*. (Çev: Bahar Tırnakçı), İstanbul: YKY.
- Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi (2013). *Târîh-i Râşid ve Zeyli C. II*. (Haz: Abdülkadir Özcan-Yunus Uğur-Baki Çakır-Ahmet Zeki İzgöer), İstanbul: Klasik Yay.
- Samardricz, Nikola (2011). The Peace of Passarowitz, 1718: An Introduction. *The Peace of Passarowitz, 1718* (Ed. Charles İngro- Nikola Samardricz and Jovan Pesalj), İndiana: Purdue University Press, s. 9-39.



- Savaş, Ali İbrahim (1994-1995). Takrir-i Ahmed Merâmî Efendi (Azak Muhaddidi Ahmed Meramî Efendi'nin 1740/1741 Sınır Tespit Çalışmaları Hakkındaki Raporu). *Belgeler*, C. 16, Sayı: 20, s. 153.
- _____ (2002). Osmanlı Devleti İle Habsburglar Arasındaki Diplomatik İlişkiler. *Türkler*, (Ed: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yay., Ankara s. 555-566.
- _____ (2007). *Osmanlı Diplomasisi*. İstanbul: 3 F Yay.
- Sertoğlu, Midhat (2011). *Mufassal Osmanlı Tarihi Resimli-Haritalı*. C. V, Ankara: TTK. Yay.
- setton, İsmail Hakkı (1991). Kenneth Meyer, *Venice, Austria and Turks in the Seventeenth Century*. Philadelphia.
- Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretname (Tahlil ve Metin) (1106-1133/1695-1721)*. (Haz: Mehmet Topal), Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Stein, Mark L. (2007). *Osmanlı Kaleleri ve Avrupa'da Hudut Boyları*. (Çev: Gül Çağalı Güven), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Tucker, Spencer C. (2011). *Battles That Changed History*, California.
- Tukin, Cemal (1964). "Pasarofça", *İA*, C. IX, s. 514-523.
- Unat, Faik Reşit (1978). *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*. (Yay. Haz: Bekir Sıtkı Baykal), Ankara: TTK. Yay.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1995). *Osmanlı Tarihi*. C. IV-V, Ankara: TTK. Yay.. 1995.
- Yalçınkaya, M. Alaaddin (2002). XVIII. Yüzyıl: İslahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789). *Türkler*, C. XII, (Ed: Hasan Celal Güzel vd.), Yeni Türkiye Yayınları, s. 479-511.
- Zamola, Divna Djuric (1992). Belgrad. *DİA*, (c. 5, s. 407-409).
- Zinkeisen, J. Wilhelm (2007). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. (Çev: Nilüfer Epçeli), (Ed: Erhan Afyoncu), İstanbul: Yeditepe Yay.



EKLER

Ek-1: Pasarofça Antlaşması'na Göre Osmanlı-Avusturya Sınırları,

http://www.emersonkent.com/map_archive/south_eastern_europe_1648.htm (21.12.2017).



Ek-2:Pasarofça Antlaşması'ndan Sonra Dalmasyon ve Bosna'da Venedik'in Eline Geven B6lgeler, Donald Edgar Pitcher, Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası, (Çev: Bahar Tırnakçı), YKY. İstanbul 2007, Harita: XXVIII.



Ek-3: Pasarofça Antlaşması'na Göre Osmanlı-Avusturya/Venedik Sınırları, *The Peace of Passarowitz, 1718* (Ed. Charles İngrö-Nikola Samardricz and Jovan Pesalj), İndiana: Purdue University Press.

